

Megatrends en demografische veerkracht

De wereldbevolking is volgens de Verenigde Naties onderhevig aan een aantal megatrends en demografische veranderingen, zoals vergrijzing, migratie en krimp. Volgens de VN moet demografische veerkracht het beleidsantwoord zijn. Maar zien alle landen dit ook?

Demografische veranderingen worden door de Verenigde Naties (VN) samen met klimaatverandering, verstedelijking, digitalisering en sociale ongelijkheid tot de megatrends van onze toekomst bestempeld. Zij kunnen het verwezenlijken van de *Duurzame Ontwikkelingsdoelen* van de VN maken of breken. Wat betreft demografie draait het in een recent VN-rapport vooral om vergrijzing, wat de vraag oproept hoe veranderingen in de omvang en samenstelling van een bevolking het best tegemoet kunnen worden getreden. Demografische veerkracht ('resilience') is daarbij het nieuwe toverwoord in beleidskringen. Snelle demografische veranderingen, denk aan minder kinderen en een langere levensduur, leiden overal tot een vergrijzende en soms een krimpende bevolking. Voeg daar migratie aan toe en de demografische uitdaging is compleet. In regio's die daar sterk mee te maken hebben, denk aan Oost-Europa, is de combinatie van lage vruchtbaarheid en hoge emigratie aanleiding tot grote bezorgdheid bij regeringen. En dan steekt al gauw de pronatalistische reflex de kop op: hoe kunnen we het best het aantal geboorten opstuwten? Uit de registratie van de VN van het bevolkingsbeleid in de wereld uit 2016 blijkt dat het verhogen van het kindertal vooral speelt in Europa: twee derde (66%) van de landen in Europa gaf aan het verhogen van het kindertal als beleidsdoel te zien (zie tabel). Nederland behoorde, net als veel Noordwest-Europese landen, tot de categorie 'geen interventie'. Landen met een hoge vruchtbaarheid zijn meer geneigd om beleid te voeren dat gericht is op het verlagen van het kindertal. Gezien de hoge vruchtbaarheid in Afrika verbaast het dan ook niet dat het ver-

lagen van het kindertal bij veel landen in deze regio de voorkeur heeft. En dat de beleidszorgen over het lage kindertal aanhouden bleek onlangs weer eens op een conferentie van de VN, waar de recente demografische veranderingen in Europa en Centraal Azië werden besproken. Volgens de VN moeten de eerdergenoemde zorgen van landen over hun demografische ontwikkeling (vergrijzing, krimp, migratie) wel degelijk serieus worden genomen, maar zouden deze geen aanleiding moeten zijn voor (pro-natalistisch) beleid. Immers, bij dergelijke beleid komt het recht van vrouwen en stellen om zelf hun kindertal te bepalen al snel in gevaar. Het stimuleren van de 'demografische veerkracht' van landen door te anticiperen op deze toekomstige ontwikkelingen is het nieuwe beleidscredo. Investeren in gezondheid, onderwijs en werkgelegenheid en het beschermen van mensenrechten en gelijke rechten voor vrouwen, zijn de beleidsprioriteiten die worden aangeprezen.

Voor bevolkingsexperts is dit natuurlijk 'oude wijn in nieuwe zakken'. Maar het belang van de conferentie was vooral om de toonzetting van het beleidsdebat (het 'narratief') over demografische ontwikkeling te veranderen van 'crisis' naar het zien en benutten van kansen en het aangaan van nieuwe uitdagingen. Hoewel het geen wondermiddel is, lijkt (demografische) veerkracht in ieder geval een beter beleidsrecept dan pogingen om de 'baarmachine' op volle toeren te laten draaien.

Nico van Nimwegen, NIDI-KNAW/
Rijksuniversiteit Groningen,
e-mail: nimwegen@nidi.nl

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Een abonnement op DEMOS is gratis. U kunt uw aanvraag indienen via: demos@nidi.nl of via onze site: nidi.nl/nl/demos/

Bij gehele of gedeeltelijke overname van artikelen dient men een volledige bronvermelding te gebruiken. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar. De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry van Dalen, hoofdredacteur Peter Ekamper, (web)redacteur Nico van Nimwegen, redacteur Jaap Oude Mulders, redacteur Juil Spaan, redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	https://nidi.nl/demos
Abonnementen	gratis
Druk Opmaak	Koninklijke Van der Most www.up-score.nl

LITERATUUR:

- UN (2020), *Shaping the trends of our time*. Report of the UN Economist Network for the UN 75th Anniversary, United Nations.
- Ministerial Conference (2021), *Shaping Europe's demographic future - Pathways for societies to thrive in a world of rapid demographic change*, Sofia, Bulgarije, 1-2 december 2021.

Beleidsom het vruchtbaarheidsniveau te beïnvloeden, per regio (percentage van totaal aantal landen), 2016

	Beleidsintentie ten aanzien van vruchtbaarheidsniveau				Totaal	Aantal landen
	Verhogen	Handhaven	Verlagen	Geen interventie		
Wereld	28%	15%	42%	15%	100%	197
Afrika	4%	7%	83%	6%	100%	54
Azië	38%	21%	38%	4%	100%	48
Europa	66%	9%	0%	25%	100%	44
Latijns Amerika*	9%	27%	33%	30%	100%	33
Noord-Amerika	0%	0%	0%	100%	100%	2
Oceanië	19%	19%	56%	6%	100%	16

* Latijns Amerika omvat Zuid-Amerika en de Caraïben.

Bron: United Nations, Population Division, Population Facts, 2017 (10).